

**ОСОБИ – НОСІЇ ОПЕРАТИВНО ЗНАЧУЩОЇ ПОВЕДІНКИ ПІД ЧАС ВЧИНЕННЯ
КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ**

**PERSONS WHO ARE CARRIERS OF OPERATIONALLY SIGNIFICANT BEHAVIOR
DURING THE COMMISSION OF CORRUPTION CRIMINAL OFFENSES**

Метою статті є виокремлення критерії класифікації службової особи як носія оперативно значущої поведінки під час вчинення корупційних кримінальних правопорушень. У статті виокремлено критерії класифікації службової особи як носія оперативно значущої поведінки під час вчинення корупційних кримінальних правопорушень, до яких віднесено: за змістом повноважень; у залежності від форми власності підприємств, установ чи організацій на яких виконуються організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки; суб'єктний критерій; за суб'єктом визначення функцій; функціональна класифікація; за сферою впливу (дії); за сферою діяльності; оплачуваність службової діяльності; залежно від способу отримання відповідних повноважень; залежно від статусу, в якому особи виконують організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки; у залежності від віднесення службової особи до категорії державний службовець; за нормативно-правовим регулюванням; у залежності від обов'язків; за категорією посади осіб – державних службовців; за важливістю виконуваних повноважень; як суб'єктів злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг; у залежності від можливості застосування до особи спеціальної конфіскації; у залежності від наявності підстав для застосування до юридичної особи заходів кримінально правового характеру; як суб'єктів впливу відповідно до Закону України «Про запобігання корупції». Визначено, що класифікація суб'єктів (можливих) корупційних кримінальних правопорушень повинна здійснюватися з врахуванням ряду критеріїв, які відображають правове становище таких осіб – як носіїв оперативно значущої поведінки з точки зору можливості та умов притягнення їх до кримінальної відповідальності, а також застосування до них засобів іншого, запобіжного антикорупційного (позапроцесуального) впливу. Зроблено висновок, що зазначені критерії класифікації надають можливість визначити правовий статус службової особи, можливість притягнення особи до дисциплінарної, адміністративно або кримінальної відповідальності за вчинення корупційних дій, застосування до особи процесуальних та позапроцесуальних заходів впливу, підслідність вчинюваного особою корупційного кримінального правопорушення.

Ключові слова: *корупція, кримінальні правопорушення, оперативно-розшукова характеристика, оперативно значуща поведінка, особи, носії.*

The purpose of the article is to identify the criteria for classifying an official as a carrier of operationally significant behavior during the commission of corruption criminal offenses. The article identifies the criteria for classifying an official as a carrier of operationally significant behavior during the commission of corruption criminal offenses, which include: by the content of powers; depending on the form of ownership of enterprises, institutions or organizations in which organizational-administrative or administrative-economic duties are performed; subject criterion; by the subject of determining functions; functional classification; by the sphere of influence (action); by the sphere of activity; remuneration of official activity; depending on the method of obtaining

the relevant powers; depending on the status in which persons perform organizational-administrative or administrative-economic duties; depending on the classification of the official as a civil servant; by regulatory and legal regulation; depending on duties; by the category of position of persons – civil servants; by the importance of the powers performed; as subjects of crimes in the field of official activity and professional activity related to the provision of public services; depending on the possibility of applying special confiscation to a person; depending on the presence of grounds for applying criminal law measures to a legal entity; as subjects of influence in accordance with the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption". It has been determined that the classification of subjects of (possible) corruption criminal offenses should be carried out taking into account a number of criteria that reflect the legal status of such persons – as carriers of operationally significant behavior from the point of view of the possibility and conditions of bringing them to criminal liability, as well as the application of other means of preventive anti-corruption (extra-procedural) influence to them. It was concluded that the specified classification criteria make it possible to determine the legal status of an official, the possibility of holding a person to disciplinary, administrative or criminal liability for committing corrupt acts, the application of procedural and extra-procedural measures of influence to a person, and the investigation of a corruption criminal offense committed by a person.

Key words: *corruption, criminal offenses, operational-detective characteristics, operationally significant behavior, individuals, carriers.*

Актуальність теми. Спосіб вчинення корупційних кримінальних правопорушень розвивається в межах кількох злочинних дій, що відображають злочинну (оперативно значущу) поведінку службової особи – для досягнення злочинної мети посадовці виконують комплекс взаємопов'язаних дій, об'єднаних єдиним умислом, спрямованих на досягнення злочинного результату. Завдання оперативних працівників – виявлення фактів злочинів (тобто, конкретних дій, за які передбачені певні санкції), в процесі вирішення якого ними здобувається первинна оперативна інформація, що в подальшому підлягає перевірці з метою визначення в діях особи ознак конкретного злочину. Тому оперативні працівники повинні мати знання щодо загальних злочинних схем, і відповідно, у загальній оперативній інформації визначити та зафіксувати факти, які в підсумку складуть елементи складу конкретного корупційного кримінального правопорушення. Зазначену інформацію надає оперативно-розшукова характеристика [1, с. 173]. Типовими ознаками корупційного кримінального правопорушення є: суспільна небезпечність (у зв'язку з тим, що його вчинює особа, якій держав делегувала частину своїх повноважень і яка повинна діяти в інтересах держави); наявність діяння, що містить ознаки корупції, зміст якої розкрито у ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» [2] (зокрема, вчинення корупційного кримінального правопорушення пов'язано з використанням особою влади, службового становища чи можливостей, які з такого службового становища випливають, зловживання таким становищем, тобто, діяння, що містить ознаки корупції: що полягає у використанні особою влади чи своїх службових повноважень, суперечить інтересам служби; вчинення його спеціальним суб'єктом – особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції») [2]. Передусім суб'єктами корупційних кримінальних правопорушень є службові особи як публічного, так і приватного права, та особи, які надають публічні послуги, хоча також суб'єктами зазначених кримінальних правопорушень можуть бути працівники підприємств, установ чи організацій, які не є службовими особами, та загальні суб'єкти; наявність виключно умислу у конкретного суб'єкта.

Аналізуючи зазначені ознаки можна зробити висновок, що всі вони стосуються осіб, які є суб'єктами корупційних кримінальних правопорушень. З врахуванням зазначеного з елементів оперативно – розшукової характеристики корупційних кримінальних правопорушень необхідно виокремити системоутворюючий, основний елемент – осіб, які є носіями оперативно значущої поведінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці, які досліджували проблеми розкриття злочинів, що вчинюються службовими особами, здійснювали їх класифікацію, але з врахуванням інтересів «своїх» наук. А.Б. Балонь здійснював класифікацію службових осіб відповідно ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», як суб'єктів впливу зазначеного закону [3, с.117-125]; Р.І. Максимович [4, с.232-233], розподіляє службових осіб за змістом повноважень Р.М. Тучак класифікує осіб, в контексті аналізу інформації, яка може становити інтерес для працівників

органів, уповноважених вести боротьбу з корупцією [5, с.107-109]; Т.І. Слущка використовує критерії кримінального права – як суб'єктів певних злочинів [6, с. 71]. Інші науковці: М.І. Карпенко [7, с.33], О.Є. Луценко [8, с. 235] здійснюють класифікацію в залежності від посадових обов'язків.

Інші науковці розглядали таких осіб з точки зору теорії оперативно-розшукової діяльності.

О.В. Бех запропонував наступну класифікацію: за мотивами вчинення злочинів; в залежності від функцій у злочинній схемі; в залежності від обізнаності особи щодо вчинення злочину [1, с. 175].

Г.В. Прокопович систематизує осіб за мотивами вчинення корупційних злочинів, а саме: осіб, які стимулюють (прискорюють) виконання своїх обов'язків, отримуючи за це хабар; особи, які уповільнюють або взагалі не виконують свої службові обов'язки, зловживаючи ними або отримуючи за ці дії хабар; посадовці, які свідомо погоджуються на „ангажування” (а не окрему „послугу”) з метою постійної підтримки корумпованих структур; посадовця, який ініціативно шукає можливості запропонувати свої „послуги” [9, с. 137-138].

В.П. Тодоров обирає класифікацію службових осіб на підставі особливостей їх службового положення (виконуваних функцій) які обумовлюють певний механізм їх оперативно значущої поведінки та їх ролі у вчиненні кримінального правопорушення [10, с. 273].

Тобто науковці розглядали службових осіб як осіб, які становлять оперативний інтерес у контексті наявності пошукових ознак. На нашу думку необхідно спочатку класифікувати зазначених осіб як носіїв їх оперативно значущої поведінки з точки зору наявності можливості кваліфікації їх дії як суб'єктів корупційних кримінальних правопорушень. А вже у контексті аналізу цих осіб як об'єктів оперативного пошуку виокремлювати їх пошукові ознаки (у тому числі суб'єктивні (особистісні) та діяльнісні (об'єктивні)).

Метою статті є виокремлення критерії класифікації службової особи як носія оперативно значущої поведінки під час вчинення корупційних кримінальних правопорушень.

Виклад основного матеріалу. Особи розглядаються як носії оперативно значущої поведінки у контексті оперативно-розшукової характеристики корупційних кримінальних правопорушень. Своє реальне втілення влада та управління знаходиться не в абстрактних інститутах, а в окремих особах – носіях службових повноважень. Тому зазначені особи розглядаються як носії оперативно значущої поведінки не у зв'язку з їх антисупільною поведінкою, а внаслідок заняття ним певних посад, наявності певних повноважень, можливості ці повноваження використати для вчинення корупційних кримінальних правопорушень. І хоча їх службові повноваження – це, по суті, звичайні трудові функції у сфері влади та управління, але зазначенні особи втілюють суспільно визнаний інститут і його авторитет, що ставить їх в особливе правове положення.

Відповідно до ст. 19 Конституції України органи державної влади та управління, їх посадові зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [11]. Ці положення Конституції поширюються на всіх без винятку службових осіб, незалежно від того, чи є вони представника законодавчої, виконавчої або судової влади, виконують свої службові обов'язки у державному апараті, в органах місцевого самоврядування або на окремих підприємствах, в установах та організаціях. Виконання службовими особами своїх службових обов'язків на підставі, в межах і в порядку, передбачених Конституцією, законами та іншими нормативними актами, забезпечує нормальну діяльність державного апарату, а також апарату управління підприємств, установ та організацій. Але це формальна ознака занадто загальна для виокремлення серед осіб – носіїв оперативно значущої поведінки. Тобто такий загальний підхід не відповідає потребам оперативно-розшукової характеристика, оскільки із кола всіх службових осіб оперативно-розшукова характеристика повинна допомогти виокремити саме тих осіб, які становлять оперативний інтерес з точки зору виявлення та документування злочинів – як носії оперативно значущої поведінки. Для ефективного виконання такого завдання зазначених осіб необхідно класифікувати за певними оперативно-значимими параметрами, які повинні ґрунтуватися на конкретних правових нормах, що дозволить у подальшому виокремити серед всіх осіб, які априорі можуть бути носіями оперативно значущої поведінки саме тих, які за пошуковими ознаками відрізняються та дозволяють позиціонувати їх як об'єкт оперативного пошуку з точки зору вчинення ними корупційних кримінальних правопорушень.

У такому контексті має значення службове становище особи (звання, категорія, чин, кваліфікаційний клас), відомча чи галузева належність органу, сфера його діяльності, характер та обсяг повноважень або форма власності, на підставі якої створені та функціонують підприємства, установи і організації. Тому, на нашу думку класифікація суб'єктів (можливих) корупційних

кримінальних правопорушень повинна здійснюватися з врахуванням ряду критеріїв, які відображають правове становище таких осіб – як носіїв оперативної значущої поведінки з точки зору можливості та умов притягнення їх до кримінальної відповідальності, а також застосування до них засобів іншого, запобіжного антикорупційного (позапроцесуального) впливу.

До критеріїв класифікації осіб, як носіїв оперативної значущої поведінки під час вчинення корупційних кримінальних правопорушень відносяться:

- за змістом повноважень: особи, які здійснюють функції представників влади; особи, які виконують організаційно-розпорядчі обов'язки; особи, які виконують адміністративно-господарські обов'язки;

- у залежності від форми власності підприємств, установ чи організацій на яких виконуються організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки: особи, які виконують службові обов'язки на державних, комунальних, приватних підприємствах, установах чи організаціях;

- за сферою діяльності (публічна та приватна)[6, с. 92];

- суб'єктний критерій: владні повноваження здійснюються представником влади, а службові – особою, яка виконує організаційно-розпорядчі і (або) адміністративно – господарські обов'язки;

- за суб'єктом визначення функцій (суб'єкт призначення – державний орган або посадова особа, яким відповідно до законодавства надано повноваження від імені держави призначати на відповідну посаду державної служби в державному органі та звільняти з такої посади) – наприклад, відповідно до ст. 9 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів» судді загальної юрисдикції обираються ВР України [12]; повноважним органом місцевого самоврядування (наприклад, згідно зі ст. 10 ЗУ «Про службу в органах місцевого самоврядування» прийняття на службу заступників сільських, селищних та міських голів вирішується шляхом затвердження відповідною радою [13]; повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації [6, с. 101]);

- функціональна класифікація: керівники; спеціалісти; допоміжно – технічний персонал; обслуговуючий персонал;

- за сферою впливу (дії): владні повноваження здійснюються у межах всієї держави чи територіальної одиниці, а службові повноваження у межах підприємств, установ, організацій [6, с. 71];

- за сферою діяльності: управлінська діяльність в центральних і місцевих органах виконавчої влади (освіта; охорона здоров'я; сільське господарство; земельні ресурси; торгівля та побутове обслуговування населення; фінанси); розпорядження коштами, адміністративно-господарська діяльність (економіка; будівництво; земельні ресурси; промислова політика; охорона здоров'я; дипломатична служба); надання дозволів (ліцензій, патентів) у різних сферах (торгівля та побутове обслуговування населення; освіта; будівництво; медицина; туризм; житлово-комунальне господарство; земельні ресурси; фондовий ринок та ринок цінних паперів; фізична культура і спорт; підприємництво); контрольна та наглядова діяльність: контроль за цінами; антимонополярна діяльність; охорона праці; будівництво; податкова система; контрольно-інспекційна діяльність; митний контроль; страховий нагляд, нагляд за недержавними пенсійними фондами та нагляд за кредитними установами; використання та охорона земельних ресурсів; лісове господарство; енергозбереження; захист прав споживачів; фондовий ринок та ринок цінних паперів; туризм; фізична культура і спорт: виконавча служба; пожежна безпека; ветеринарна медицина); здійснення експертної оцінки (ринок земель; енергозбереження; приватизація); робота з кадрами (фондовий ринок та ринок цінних паперів; фізична культура і спорт); реформування відносин власності, майна та надання житла; міжнародна діяльність (зовнішньоекономічна діяльність; міжнародна технічна допомога); реалізація соціальної політики (сталий і гуманітарний розвиток; зайнятість населення, праця; оформлення соціальних виплат);

- оплачуваність службової діяльності: за винагороду або безоплатно;

- залежно від способу отримання відповідних повноважень: за призначенням або в результаті виборів;

- залежно від статусу, в якому особи виконують організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки: займаючи посади постійно, тимчасово або за спеціальним повноваженням [6, с. 71];

- у залежності від віднесення службової особи до категорії державний службовець (ст. 3 [14]);

- за нормативно-правовим регулюванням: владні повноваження особи закріплені у Конституції України і (або) законодавчому акті [6, с. 71];

- у залежності від обов'язків: обов'язки осіб поділяються на загальні для всіх посадових осіб; обов'язки, що відносяться до сутності службової діяльності; службові обов'язки, що відповідають статусу державних службовців та спеціальні, що пов'язані з конкретними посадами [8, с. 235];

- за категорією посади осіб – держслужбовців: категорія "А" (вищий корпус державної служби – посади: Керівника Апарату ВРУ та його заступників; керівника апарату (секретаріату) постійно діючого допоміжного органу, утвореного Президентом України; Державного секретаря КМУ та його заступників, державних секретарів міністерств; керівників центральних органів виконавчої влади, які не є членами КМУ та їх заступників; керівників апаратів КСУ, ВС, вищих спеціалізованих судів та їх заступників, керівників секретаріатів Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та їх заступників, Голови Державної судової адміністрації України та його заступників; керівників державної служби в інших державних органах, юрисдикція яких поширюється на всю територію України, та їх заступників); категорія "Б" (посади: керівників та заступників керівників державних органів, юрисдикція яких поширюється на територію АРК, однієї або кількох областей, міст Києва і Севастополя, одного або кількох районів, районів у містах, міст обласного значення; керівників державної служби у державних органах, юрисдикція яких поширюється на територію АРК Крим, однієї або кількох областей, міст Києва і Севастополя, одного або кількох районів, районів у містах, міст обласного значення; керівників та заступників керівників структурних підрозділів державних органів незалежно від рівня юрисдикції таких державних органів); категорія "В" (інші посади державної служби, не віднесені до категорій "А" і "Б") [14].

Окрім цього КК України надає можливість виокремлення ряду критеріїв класифікації:

- важливість виконуваних повноважень: службові особи «зі звичайним становищем»; службові особи, які займають відповідальне становище; службові особи, які займають особливо відповідальне становище;

- відповідно КК України як суб'єктів злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: службові особи юридичних осіб публічного права (наприклад, ст. 364 КК України); службові особи юридичних осіб приватного права (наприклад, ст. 364-1 КК України); особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг (наприклад, ст. 365-2 КК України); працівники підприємства, установи чи організації, які не є службовими особами, або особами, які працюють на користь підприємства, установи чи організації (наприклад, частини 3 і 4 ст. 354 КК України); загальні суб'єкти (наприклад, частини 1 і 2 ст. 354 або ст. 369 КК України); військові службові особи (наприклад, ст. 410 КК України) [15];

- у залежності від можливості застосування до особи спеціальної конфіскації (відповідно до ст. 96-1 КК України спеціальна конфіскація (як інший захід кримінально-правового характеру) полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна (так само передбаченого, з-поміж іншого, ч.1 ст. 210, ч. 1 ст. 313, ч. 1 ст.ст. 364-1, 365-2 КК України) [15; 16];

- у залежності від наявності підстав для застосування до юридичної особи заходів кримінально правового характеру. Зокрема, КК України (ч. 1 ст. 96-3) такими підставами вважає: вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи будь-якого із кримінальних правопорушень (передбачених, з-поміж іншого, у частинах 1 і 2 ст. 368-3, частинах 1 і 2 ст. 368-4, ст.ст. 369 і 369-2 КК України [15]); незабезпечення виконання покладених на її уповноважену особу законом або установчими документами юридичної особи обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції, що призвело до вчинення будь-якого із кримінальних правопорушень (передбачених, з-поміж іншого, у частинах 1 і 2 ст. 368-3, частинах 1 і 2 ст. 368-4, ст.ст. 369 і 369-2 КК України [15; 17].

Також критерій класифікації ми визначаємо відповідно ст. 3 ЗУ «Про запобігання корупції», як суб'єктів впливу зазначеного закону [18, с. 67-71] а саме: службова особа; службова особа юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми; особа, яка надає публічні послуги; загальний суб'єкт [3, с. 120].

Висновки. Таким чином, виокремлено критерії класифікації службової особи як носія оперативно значущої поведінки під час вчинення корупційних кримінальних правопорушень, до

яких віднесено: за змістом повноважень; у залежності від форми власності підприємств, установ чи організацій на яких виконуються організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки; суб'єктний критерій; за суб'єктом визначення функцій; функціональна класифікація; за сферою впливу (дії); за сферою діяльності; оплачуваність службової діяльності; залежно від способу отримання відповідних повноважень; залежно від статусу, в якому особи виконують організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки; у залежності від віднесення службової особи до категорії державний службовець; за нормативно-правовим регулюванням; у залежності від обов'язків; за категорією посади осіб – держслужбовців; за важливістю виконуваних повноважень; як суб'єктів злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг; у залежності від можливості застосування до особи спеціальної конфіскації; у залежності від наявності підстав для застосування до юридичної особи заходів кримінально правового характеру; як суб'єктів впливу ЗУ «Про запобігання корупції». Зазначені критерії класифікації надають можливість визначити правовий статус службової особи, можливість притягнення особи до дисциплінарної, адміністративно або кримінальної відповідальності за вчинення корупційних дій, застосування до особи процесуальних та позапроцесуальних заходів впливу, підслідність вчинюваного особою корупційного кримінального правопорушення.

Список використаних джерел

1. Бех О.В. Оперативно – розшукова характеристика злочинів у сфері службової діяльності. *Наук. вісник НАВС*. 2017. № 2. С. 173-182
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.
3. Балонь А. Б. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики злочинів у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: поняття, ознаки, значення. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. № 1. С. 117-125.
4. Максимович Р.Л. Поняття службової особи у кримінальному праві України: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2006. 238 с.
5. Тучак Р. М. Адміністративно-правові засади боротьби з корупцією : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Х., 2005. 198 с.
6. Слущька Т. І. Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. К., 2010. 232 с.
7. Карпенко М. І., Москаленко О. М. Кримінальна відповідальність за службове підроблення, передбачене ст. 366 Кримінального кодексу України. *Юридична наука*. 2012. № 9. С. 28-38.
8. Луценко О. Є. Службові та посадові обов'язки державних службовців: щодо розмежування понять. *Держава і право*. Юридичні і політичні науки. 2013. Вип. 61. С. 232-240.
9. Прокопович Г.В. Характеристика осіб, які вчинюють корупційні злочини. *Науковий вісник НАВС*. К., 2010. № 5. С.130-138.
10. Тодоров В. П. Характеристика одержання працівниками правоохоронних органів неправомірної вигоди. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2021. № 6 (42). С. 269–275. DOI: <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.6.43>.
11. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*, 1996, № 30, ст. 141
12. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 2 черв. 2016 р. № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*, 2016, № 31, ст. 545
13. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 2 трав. 2023 р. № 3077-IX. *Відомості Верховної Ради України*, 2023, № 72, ст. 249
14. Про державну службу: Закон України від 10 груд. 2015 р. № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України*, 2016, № 4, ст. 43
15. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. №25-26. Ст. 131.
16. Удовиченко О. Ф., Артюх О. М., Медведенко А. Л., Костін С. Ю., та ін. Кваліфікація слідчими органів Державного бюро розслідувань окремих кримінальних правопорушень: *практ. посіб.*; за наук.-практ. ред. д.ю.н., проф. А. В. Савченка; за заг. ред. д.ю.н., засл. юриста України, Директора Державного бюро розслідувань О. О. Сухачова. К.: Державне бюро розслідувань, 2023. 118 с.

17. Костін С. Ю., Кошельник Д. В., Медведенко А. Л., Савченко А. В., Соколкін В. Л. Методичні рекомендації щодо розслідування слідчими ДБР корупційних кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, предметом яких є неправомірна вигода (статті 368, 369 та 369-2 Кримінального кодексу України). К., Державне бюро розслідувань, 2022. 132 с.

18. Болвінов С. П. Оперативно-розшукова характеристика одержання неправомірної вигоди службовими особами в органах місцевого самоврядування. *Право і Безпека*. 2015. № 4. С. 67-71.